

НОВІ ПІДХОДИ У ЗДІЙСНЕННІ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ В УКРАЇНІ

Ефективне функціонування фінансової системи є першочерговим завданням для подальшого розвитку України. Серед чинників впливу важливим є функціонування досконалого механізму запобігання зловживанням у цій сфері, мінімізації обсягів тіньової економіки, ухилень від сплати податків.

Фінансовий моніторинг – специфічна форма контролю, що охоплює сукупність організаційних, правових, інформаційних, кадрових та інших заходів суб'єктів фінансового моніторингу щодо обмеження та ліквідації легалізації доходів, одержаних незаконним чином. На цьому шляху ключовим фактором локалізації негативних проявів є законодавчо-нормативне забезпечення, яке суттєво посилює ефективність використання інституцій первинного фінансового моніторингу.

Окремі проблеми окресленої тематики, зокрема особливості діяльності щодо запобігання та протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, стали предметом наукових досліджень таких учених, як Ж. Андрійченко, С. Буткевич, Н. Внукової, М. Крупки., О. Підхомного, І. Осики, В. Сухонос, С. Чернявського та інших.

Зміна за останні декілька років світових вимог, норм, підходів у рекомендаціях FATF, нормах 4-ї Директиви (ЄС) 2015/849 «Про запобігання використанню фінансової системи для відмивання грошей та фінансування тероризму» [1] зумовили необхідність вдосконалення і вітчизняних законодавчо-нормативних процедур. Так, 6 грудня 2019 р. Верховною Радою України прийнято новий закон "Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом..." [2]. Він прийнятий як на реалізацію внутрішньої потреби в обмеженні тіньової економіки та на виконання угоди про асоціацію з ЄС.

Закон із 28 квітня 2020 р. набув чинності та оновив в Україні систему фінансового моніторингу. Аналізуючи його норми, вважаємо доречним виокремити його прогресивні можливості. Так, суттєвою зміною є зменшення кількості операцій, що підлягають обов'язковому фінансовому моніторингу внаслідок підвищення їх порогової суми із 150 тис. грн. до 400 тис. грн., що є ґрунтованим так як з часу введення старої норми інфляція, девальвація зумовили ситуацію, що мізерні операції підлягали обов'язковому моніторингу, завдавали обсягів роботи, яка не несла результативного характеру. Сконцентрувавшись на меншому обсязі операцій контроль за їх змістовним значенням буде посилено. Наступною зміною є зменшення кількості ознак для здійснення обов'язкового фінансового моніторингу із 17 до чотирьох, що є теж позитивним, оскільки дозволить перейти із тотального контролю до

ефективного, або ризик-орієнтованого. Даний підхід - це визначення (виявлення), оцінка (переоцінка) та розуміння ризиків легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансування тероризму та/або фінансування розповсюдження зброї масового знищення, а також вжиття відповідних заходів щодо управління ризиками у спосіб та в обсязі, що забезпечують мінімізацію таких ризиків залежно від їх ступеня.

Якщо раніше операцію оцінювали за 17 критеріями, то за новими вимогами їх буде всього чотири, а саме: Переказ коштів за кордон. Фінансові операції з готівкою. Фінансові операції політично значущих осіб, членів їх сімей або пов'язаних осіб. Будь-які фінансові операції, у яких простежується зв'язок з Іраном та Північною Кореєю. Ці країни внесені до списку держав, що не виконують належним чином рекомендації міжнародних організацій у сфері боротьби з легалізацією доходів.

Ризик-орієнтований підхід дозволить застосовувати спрощені заходи ідентифікації, верифікації суб'єктами первинного фінансового моніторингу клієнтів (СПФМ), співпраця з якими має низький рівень ризику. Низькоризикові клієнти будуть позбавлені обсягу документів та бюрократичних процедур під час встановлення відносин із СПФМ. При визначенні критеріїв ризику СПФМ повинен враховувати Національну оцінку ризиків, рекомендації суб'єктів державного фінансового моніторингу, а також типологічні дослідження Держфінмоніторингу.

Новий Закон встановлює статус «публічного діяча» пожиттєвим і не обмежується 3 роками, як це було передбачено. Окрім того, зменшується перелік осіб, які вважатимуться членами сім'ї публічного діяча, встановлено високий рівень ризику лише по операціях із іноземними публічними діячами.

Очевидно, що дієвість Закону залежить від рівня покарання. Так, значно збільшено розміри штрафів, максимальні розміри яких встановлені на рівні: а) для фінансових установ - до 10 % загального річного обороту, але не більше 135,15 млн грн.; б) для інших СПФМ - двократний обсяг вигоди, одержаної СПФМ внаслідок вчинення порушення, а якщо сума такої вигоди не може бути визначена, - 27,03 млн грн. Таким чином вважаємо, що нові вимоги реалізують дієвість системи протидії незаконному збагаченню, обмежать тіньову економіку в Україні.

Література

1. Directive (EU) 2015/849 of the European Parliament and of the Council of 20 May 2015 on the prevention of the use of the financial system for the purposes of money laundering or terrorist financing, amending Regulation (EU) No 648/2012 of the European Parliament and of the Council, and repealing Directive 2005/60/EC of the European Parliament and of the Council and Commission Directive 2006/70/EC [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32015L0849&from=EN>

2. Закон України "Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом..." № 361-IX від 06.12.2019р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-IX>